

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE ISTORIE

REZUMAT

**DINAMICA RAPORTULUI DINTRE STAT SI
BISERICILE CREȘTINE BAPTISTE DIN ROMÂNIA
ÎNTRE ANII 1948-1965**

Coordonator:

Prof. univ. dr. Dinu C. Giurescu

Doctorand:

Marius Silveșan

BUCUREȘTI 2011

Cuprins

Abrevieri

Introducere

Argument

Stadiul cercetării raporturilor dintre Biserică și Stat

Metodologia cercetării

Definiții și concepte

Direcțiile de cercetare

Structura lucrării

Capitolul I Transformări politico-sociale, instituționale și legislative în primele decenii ale comunismului românesc

1.1 Societatea românească în perioada postbelică. Etapele instaurării comunismului în România.

1.1.1 Transformări politice

1.1.2 Transformări culturale

1.1.3 Transformări sociale

1.2 Concepte teoretice ale raporturilor dintre Stat și Biserică

1.3 Comunismul, ateism sau religie secularizată?

1.3.1 Propaganda ateistă în România anilor '50

1.4 Schimbări în viața religioasă a cultelor istorice

1.5 Cadrul legislativ și impunerea modelului sovietic în raporturile Stat-Biserică.

1.5.1 Cadrul constituțional

1.5.2 Decretul Nr.177 din 4 august 1948. Legea pentru regimul general al cultelor religioase

1.5.3 Organizarea instituțiilor cu rol decizional în activitatea cultelor

1.5.4 Statutul de organizare și funcționare al cultului creștin baptist din R.P.R.

CAPITOLUL II Bisericele Creștine Baptiste și dinamica vieții religioase între anii 1948-1965

2.1 Cine sunt bapțiștii?

2.1.1 Identitatea baptistă

2.1.2 Evanghelici, protestanți, sau neoprotestanți?

2.2 Bisericele Creștine Baptiste și raporturile cu Statul între anii 1856-1947

2.3 Organizarea administrativă între anii 1948-1965

2.3.1 Biserica locală

2.3.2 Comunitățile Bisericești Creștine Baptiste

2.3.3 Uniunea Comunităților Creștine Baptiste

- 2.4 Congresul Cultului Creștin Baptist
- 2.5 Serviciile religioase
 - 2.5.1 Orarul serviciilor religioase
 - 2.5.2 Școala duminicală sau ora biblică
 - 2.5.3 Reglementarea serviciilor divine în bisericile creștine baptiste
 - 2.5.4 Supravegherea și controlarea serviciului religios
- 2.6 Seminarul Teologic Baptist
 - 2.6.1 Epurarea bibliotecii Seminarului Teologic Baptist
- 2.7 Pastorii baptiști – O viață dedicată slujirii?
 - 2.7.1 Reglementări în privința dreptului de a predica
 - 2.7.2 Oameni fideli în posturi cheie
 - 2.7.3 Lideri reprezentativi ai baptiștilor (BCB)

CAPITOLUL III „ARMONIA DINTRE CULTE” – UN FACTOR AI DEMOCRAȚIEI POPULARE

- 3.1 Reglementarea trecerilor de la un cult la altul
- 3.2 Relația cu Biserica Ortodoxă Română
- 3.3 Pastorii baptiști studiază la institutele teologice de grad universitar
- 3.4 Federația Cultelor Evanghelice Recunoscute din R.P.R.
- 3.5 Bisericile Creștine Baptiste în relațiile externe
 - 3.5.1 Instituții internaționale reprezentative ale Bisericilor Creștine Baptiste
 - 3.5.2 Plecări ale reprezentanților baptiști în afara țării
 - 3.5.3 Vizite oficiale ale unor reprezentanți ai organizațiilor internaționale în țara noastră.
 - 3.5.4 Vizite turiști străini la Cultul Creștin Baptist (Vizitele unor oaspeți străini la bisericile baptiste din România)

CAPITOLUL IV BISERICILE BAPTISTE ÎNTRE PERSECUȚIE ȘI COLABORARE

- 4.1 Persecuții
 - 4.1.1 Aurelian Popescu
 - 4.1.2 Cure Simion
 - 4.1.3 Dumitru Abrudan
 - 4.1.4 Filip Dincă
 - 4.1.5 Ioan Lazău
 - 4.1.6 Jean Staneschi
 - 4.1.7 Pavel Nicolescu
 - 4.1.8 Traian Ban
- 4.2 Bisericile Creștine Baptiste în acțiunile propagandistice ale regimului comunist
 - 4.2.1 Biserica în slujba păcii(Lupta ptr. pace)
 - 4.2.2 Acțiuni în folos obștesc/colectivizarea

- 4.2.3 Activitate culturală
- 4.2.4 Promovarea unei imagini pozitive în Occident
- 4.3 Problematica colaboraționismului în cadrul cultului creștin baptist
- 4.4 Naționalismul
- 4.5 Răspunsul bisericilor creștine baptiste față de impunerile statului (Acțiuni de contestare și răspuns față de acțiunile statului)
 - 4.5.1 Pastorii baptiști se opun reglementării serviciilor religioase
 - 4.5.2 Realizarea unor servicii religioase separate precum binecuvântări de copii mici, ziua mamei, ziua recoltei
 - 4.5.3 Ordinarea de diaconi în bisericile baptiste modalitate de suplinire a dreptului de a ordina pastori.
 - 4.5.4 Contestarea în instanță a unor decizii arbitrare
 - 4.5.5 Memoriile
 - 4.5.6 Realizarea de botezuri fără acordul autorităților.
 - 4.5.7 Forme specifice ale opoziției față de regimul comunist după 1965 (după anii '60)
- 4.6 Diferența dintre discursul oficial și realitatea vieții religioase

CONCLUZII LUCRARE

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

- Anexa 1 Scrisoare de mulțumire către Înalt Prea Sfințitul Patriarh Justinian
- Anexa 2 Schema de organizare și colaborare a Comunității Creștine Baptiste Satu-Mare
- Anexa 3 Adeverință de trecere la Cultul Creștin Baptist
- Anexa 4 Autorizație de funcționare
- Anexa 5 Autorizație de funcționare a Bisericii Creștine Baptiste din Mihalț, jud. Alba
- Anexa 6 Absolvenții Seminarului Teologic Baptist din București 1959-1960
- ANEXA 7 Fișă de evidență a predicatorului
- Anexa 8 Certificat (carnet) de pastor
- Anexa 9 Fișă Matricolă Penală Traian Ban
- Anexa 10 Extras din Directiva Securității referitoare la dosarul personal

INDEX

ABREVIERI

ACNSAS	– Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
ANIC	– Arhivele Naționale Istorice Centrale
A.R.L.U.S.	– Asociația Română pentru Strângerea Legăturilor cu Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
ASSC	– Arhiva Secretariatului de Stat pentru Culte (București)
AMAE	– Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
AUBCBR	– Arhiva Uniunii Bisericilor Creștine Baptiste din România
B.O.R.	- Biserica Ortodoxă Română
C.C. al P.C. (b)	– Comitetul Central al Partidului Comunist (bolșevic)
C.C. al P.C.R.	– Comitetul Central al Partidului Comunist Român
C.C. al P.M.R.	– Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român
CPADCR	- Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România
DGSP	- Direcția Generală a Securității Poporului
DRSP	- Direcția Regională a Securității Poporului
DUI	- Dosar de Urmărire Informativă
HU OSA	- Hungarian Open Society Archive
Lt. Maj.	- Locotenet major
P.C.R.	– Partidul Comunist Român
P.M.R.	– Partidul Muncitoresc Român
RFE	- Radio Free Europe (Radio Europa Liberă)
RL	- Radio Liberty Research Institute
S.R.S.C.	- Societatea pentru Răspândirea Științei și Culturii

REZUMAT

Relațiile dintre puterea temporală și cea spirituală¹, dintre Stat și Biserică, au prezentat de-a lungul timpului, și încă mai prezintă, un interes deosebit pentru cercetători, dar și pentru publicul larg. Dorința istoricilor de a înțelege aceste raporturi este determinată și de faptul că, în multe cazuri, reprezentanții puterii temporare au căutat, și de cele mai multe ori au și reușit, să-și subordoneze Biserica în vederea realizării propriilor interese.

În plus, este necesar să existe pentru perioada comunistă o lucrare care să abordeze relația dintre statul comunist și bisericile baptiste, realizată după norme științifice care să prezinte natura raporturilor dintre acestea și stat atât prin prisma documentelor și a memorialisticii (în care se includ și interviurile), cât și ca o istorie bivalentă. Dorim ca această istorie să prezinte punctul de vedere al statului, al bisericii și interacțiunea dintre cele două, context în care lucrarea integrează analiza vieții religioase într-o schemă interpretativă mai largă, vizând construcția și evoluția societății comuniste, pe care regimul o dorea a fi ateistă și având ca piloni principiile materialismului dialectic.

Pe de altă parte, tânăra generație are nevoie să înțeleagă care au fost condițiile, compromisurile și consecințele acțiunilor întreprinse de către liderii comunităților religioase pe parcursul perioadei comuniste. Ne-am referit la lideri deoarece documentele consultate cuprind în marea lor majoritate informații despre reprezentanții bisericilor baptiste și mai puțin despre credincioșii care nu dețineau funcții cultice sau administrative. De asemenea este necesar pentru noi care trăim astăzi în democrație și libertate să înțelegem că părinții noștri s-au luptat să păstreze o credință curată și astfel să o transmită generațiilor viitoare.

Data fiind particularitatea subiectului și complexitatea acestuia, lucrarea nu se menține în limitele cronologice menționate, fiind situații în care analiza coboară până în perioada interbelică sau urcă până în anii '70 - '80 din dorința de a urmări procesualitatea istorică, întrucât anii 1948-1965 fac parte dintr-o serie mai lungă, „cu rădăcini și urmări.”² Pentru o argumentare a decupajului istoric analizat, precizăm că anul 1948³ a fost ales

¹ Alina Tudor-Pavelescu, „Studiu introductiv” în Dudu Velicu, *Biserica Ortodoxă Română în perioada sovietizării României. Însemnări zilnice. Vol. I 1945-1947*, Studiu introductiv, note: Alina Tudor-Pavelescu, Arhivele Naționale ale României, București, 2004, p. V.

² Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României: Republica Populară Română 1948-1950: transformări instituționale*, București, Editura BIC ALL, 2005, p. 13.

³ Istoricul Dinu C. Giurescu consideră că începând cu anul 1948 vorbim în plan politic de un regim condus exclusiv de Partidul Comunist. Argumentele sunt următoarele: „Monarhia constituțională a fost restaurată în România la 2 septembrie 1944. La 30 decembrie 1947, într-o ședință de 45 de minute (inclusiv 20 minute de aplauze) a fost instituit regimul democrat-popular: România a devenit «Republica Populară Română». În 2 ani și zece luni a fost efectuată trecerea de la un regim de tip european la unul condus exclusiv de Partidul Comunist

datorită faptului că avem o nouă constituție, o nouă lege a cultelor, precum și alte legi prin intermediul cărora este impusă politica partidului comunist în domeniul religios. Anul 1965 a fost ales ca dată de final atât datorită schimbărilor care se produc la nivel politic prin moartea lui Gheorghiu-Dej și venirea lui Ceaușescu, cât și datorită schimbărilor impuse de stat în interiorul cultului baptist. Schimbările interne sunt exemplificate prin demiterea lui Alexa Popovici, una din personalitățile de marcă ale baptiștilor din România, din funcția de director al Seminarului Teologic Baptist din București, precum și din cea de pastor⁴. Anul 1965 marchează totodată și momentul în care Departamentul Cultelor trasează sarcină „Direcției Studii și Direcției Împuterniciților”⁵ să examineze oportunitatea organizării de către cultele neoprotestante a unor conferințe pentru orientarea deservenților lor în problemele actuale care interesează aceste culte.”⁶ În urma examinării se decide ca aceste conferințe să se organizeze începând cu anul 1966. Anul 1965 este și cel în care Seminarul Teologic Baptist din București va primi seria 1965-1969 care va încheia o perioadă din istoria instituției, aceea a funcționării fără întrerupere de la intrarea României în sfera de influență sovietică petrecută la mijlocul anilor '40⁷. Facem referire aici la faptul că la încheierea studiilor de către seria intrată în anul 1965, Seminarul Teologic Baptist din București nu i se va mai permite înscrierea unor noi elevi în anul școlar 1969-1970⁸, activitatea didactică fiind reluată după

Român, după model sovietic”. Dinu C. Giurescu, *Lichidatorii: România în 1947*, Editura Enciclopedică, București, 2010, p.5.

⁴ Alexa Popovici a fost pastor baptist, vicepreședinte al cultului baptist, editor al revistei cultului și director al Seminarului Teologic Baptist din București. Pentru mai multe detalii a se vedea subcapitolul Lideri reprezentativi ai baptiștilor.

⁵ Departamentul Cultelor a fost succesorul Ministerului Cultelor începând cu anul 1958. Potrivit HCM Nr.286/5 martie 1958, articolul 2, Departamentul Cultelor avea următoarele atribuții: „supraveghează și controlează toate cultele religioase”, „aprobă înființarea și desființarea de unități, organizații și posturi de personal de orice fel”, „recunoaște și retrage recunoașterea personalului bugetar și nebugetar din serviciul cultelor”, „recunoaște forurile conducătoare ale cultelor și ale subunităților lor”, cf. „Hotărârea Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române Nr. 286 din 5 martie 1958 pentru organizare și funcționarea Departamentului Cultelor” în Daniel Mitrofan, *Pași: Cultul Creștin Baptist în perioada comunistă*, Centrul de istorie și apologetică, <http://carteapasi.wordpress.com>, (16.10.2010), p. 246, Elis Neagoe Pleșa, Liviu Pleșa, „Culte neoprotestante din România în perioada 1975-1989” în *Partidul Securitatea și Cultele, 1945-1989*, Editura Nemira, București, 2005, p. 363.

⁶ ASSC, fond Direcția de Studii, 1965, dosar 97, f. 1.

⁷ Seminarul Teologic Baptist va fi redeschis în anul 1946. Vezi în acest sens Goga Dănilă, „Evenimente de seamă ce privesc interesele cultului nostru, în cursul unui deceniu de guvernare democratică” în *Îndrumătorul Creștin Baptist*, anul IX, nr. 8-9, august-septembrie 1954, p. 4.

⁸ Ioan Bunaciu, *Bisericele Creștine Baptiste din România între anii 1944-1990*, București, Editura Universității din București, 2002, p. 215. Informația este confirmată prin coroborarea informațiilor oferite de mai multe documente emise de către Departamentul Cultelor. Astfel în anul școlar 1967/1968 la Seminarul Teologic Baptist au absolvit un număr de 6 elevi care au intrat în anul 1965 cf. ASSC, fond Direcția Împuterniciților, 1968, dosar 31, f. 1. Faptul că după ce a terminat această serie nu au mai intrat alți elevi este confirmat de către o adnotare din 21.XI.1972 a inspectorului Popescu. Din cadrul acesteia aflăm că, „la Seminarul Teologic Baptist, funcționează anul III cu 11 elevi”, ASSC, fond Direcția pentru Supraveghere și Control, 1972, dosar 32, f. 10v. În fapt erau 12 elevi, cf. *ibidem*, f. 6. Menționarea este relevantă deoarece demonstrează că în anul școlar 1969/1970 Seminarul Teologic Baptist nu a avut elevi.

această întrerupere în anul școlar următor⁹. Tot în 1965 are loc un nou congres al Cultului Creștin Baptist, dar și momentul în care Richard Wurmbrand, pastor luteran, va părăsi România, ducând lumii libere adevărul despre persecuțiile religioase din România, fapt care va schimba „definitiv percepția Occidentului față de lumea comunistă.”¹⁰

Ca urmare a libertății de exprimare și a posibilităților de documentare, deși limitate uneori, au apărut o serie de lucrări și studii valoroase care analizează fenomenul religios din România pe parcursul perioadei comuniste. Raporturile dintre Stat și Biserică în România au fost analizate de către istorici și cercetători europeni sau americani¹¹ prin intermediul unor articole sau cărți. Situația respectării libertății religioase a fost monitorizată de mai multe instituții, dintre care menționăm Federația Baptistă Europeană care avea European Baptist Press Service¹², Keston Center din Anglia, Departamentul de Stat al S.U.A., Radio Europa Liberă. Cercetătorii români și-au îndreptat cu precădere atenția asupra raporturilor dintre stat și Biserica Ortodoxă Română¹³. Studii și analize s-au realizat și despre Biserica Greco-catolică desființată în anul 1948, precum și despre Biserica Romano-catolică. În ceea ce privește cultele neoprotestante, analiza a urmărit cu precădere anumite subiecte, evenimente, faze ale raporturilor dintre acestea și stat. Biserica baptistă a „cunoscut în evoluția sa perioade de liniște, precum și perioade de criză și persecuții”¹⁴, motiv pentru care istoria Bisericilor creștine baptiste, cunoscute sub numele de Biserica Baptistă sau Cultul Creștin Baptist din România, au fost analizate cu precădere aspecte ale libertății religioase. Problema colaborării unor reprezentanți ai bisericilor cu statul comunist a declanșat intense campanii mediatice, a polarizat opinia publică și a ocupat de multe ori prima pagină a cotidianelor de

⁹ Vezi în acest sens nota din noiembrie 1972 a inspectorului Popescu care menționează existența a unui număr de 11 elevi în anul școlar 1972/1973 în ASSC, fond Direcția pentru Supraveghere și Control, 1972, dosar 32, f. 10v, precum și tabelul cu datele celor 12 seminariști înscriși în anul școlar 1972/1973 (anul III de studii), *ibidem*, f. 6.

¹⁰ Vasilică Croitor, *Răscumpărarea memoriei: cultul penticostal în perioada comunistă*, Editura Succed Publishing, Medgidia, 2010, p. 128.

¹¹ Alan Scarfe, „Romanian Baptists and the State“, publicat în *Religion in Communist Lands*, vol. 4, nr. 2, Summer 1976, David B. Funderburk, *Un ambasador american între Departamentul de Stat și dictatura comunistă din România, 1918-1985*, Constanța, Editura Dacon, 1994, Pedro Ramet, *Cross and Commissar. The Politics of Religion in Eastern Europe and the USSR*, Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press, 1987.

¹² European Baptist Federation (EBF) publica o serie de rapoarte și analize în buletinul său de presă European Baptist Press Service (EBPS).

¹³ Dintre autorii care au studiat aceste raporturi îi menționăm pe George Enache, Cristian Vasile, Radu Preda, Lucian N. Leuștean.

¹⁴ Marius Silveșan, „Ioan Bunaciu: 60 de ani de slujire cu Evanghelia în România” în Revista *Creștinul azi*, Nr.2(121)/martie-aprilie 2010, p. 19.

mare tiraj¹⁵. Abordarea unui subiect atât de delicat trebuie făcută fără pasiune și fără alte implicații personale sau sentimentale, singurul scop pe care trebuie să-l aibă cercetătorul fiind acela de restabilire a adevărului istoric. În lucrarea de față subiectul este cercetat folosind documentele puse la dispoziție de C.N.S.A.S, Departamentul Cultelor, Arhiva Cultului baptist. Inițiem acest demers nu pentru a culpabiliza persoane sau instituții, ci pentru a dezvălui adevărul și a ne elibera de tarele trecutului, sperând că în felul acesta „adevărul ne va face liberi.”

O lucrare care să prezinte exclusiv raporturile dintre statul comunist și bisericile baptiste printr-o abordare complexă și sistematică a perioadei 1948-1965 nu a apărut în România postdecembristă. Problema a fost tratată incomplet în unele articole apărute în diverse reviste și în capitolele unor lucrări care au avut ca temă istoria baptiștilor din România. Aceste lucrări nu și-au propus să analizeze raporturile dintre stat și biserică, ci au prezentat istoria baptiștilor într-o înșiruire cronologică sau diferite aspecte particulare. Lucrarea noastră își propune să umple acest vid printr-o abordare complexă a perioadei 1948-1965.

Istoriografia fenomenului religios românesc cuprinde cărți, studii, reviste, analize realizate în România după anul 1989 sau în Occident. Studiile și cărțile apărute în România până în anul 1989 considerau religia ca fiind o problemă ce trebuia eradicată, combătută prin încadrarea la misticism și proclamarea dispariției acesteia după ce societatea va atinge un anumit grad de dezvoltare care presupunea totodată și transformarea radicală a societății prin formarea unor oameni noi, fără morală creștină și credință în Dumnezeu.

După anul 1989 s-au realizat numeroase studii și analize ale fenomenului religios românesc pe măsură ce cercetătorii au avut acces la documente sau au apărut mărturii ale celor implicați în viața religioasă a perioadei, precum și a celor persecutați pentru credința lor. Dintre acestea menționăm: Paul Negruț, *Biserica și statul: interogație asupra modelului „simfoniei” bizantine*, Editura Institutului Biblic „Emanuel”, Oradea, 2000; *Viața religioasă din România*, Ed. a II-a., coord. Adrian Lemeni, Ministerul Culturii și Cultelor. Secretariatul de Stat pentru Culte, București, Editura Bizantină, 2005, Iosif Țon, *Confesiuni*, Ed. a 3-a, Cartea Creștină, Oradea, 2009. Profesorul universitar Ioan Bunaciu, director al Seminarului Teologic Baptist din București între anii 1970-1988, transpune în scris „Istoria Bisericilor Baptiste din România din perioada 1944-1990.”¹⁶ Profesorul Bunaciu mărturisește că a scris

¹⁵ Amintim cazul Iosif Țon, Benjamin Popâlceanu precum și apariția în 2007 a cărții lui Daniel Mitrofan, *Pigmei și uriași. File din istoria persecutării baptiștilor*, Editura Cristianus, Oradea, 2007.

¹⁶ Ioan Bunaciu, *Bisericile Creștine Baptiste din România între anii 1944-1990*, p. 5.

această istorie așa cum a trăit-o¹⁷, publicând-o sub numele de *Bisericile Baptiste din România între anii 1944-1990*¹⁸. Lucrarea realizează o incursiune în viața comunităților baptiste din România dintr-o perspectivă personală, constituindu-se ca un material de factură memorialistică, ca de altfel și cartea *Umblând pe ape printre stânci*¹⁹, care are ca obiectiv prezentarea unor realități din activitatea autorului pe parcursul perioadei comuniste²⁰. O incursiune în istoria comunității baptiste este realizată de către Alexa Popovici prin intermediul lucrării *Istoria baptiștilor din România: 1856-1989*²¹. Ca și în cazul anterior, și Dr. Alexa Popovici a fost implicat direct în viața cultului baptist din România. Lucrarea tratează istoria baptiștilor din România împărțită în trei volume astfel: Vol. 1: 1856-1919, Vol. 2: 1919-1944, Vol. 3: 1944-1989. Abordarea este una cronologică, jalonată de amintirile personale sau de informațiile prezentate de către revistele cultului baptist: *Farul Creștin Baptist*, care apărea la Arad și care a fost interzisă în anul 1948, și *Îndrumătorul Creștin Baptist*, care era *Buletinul Oficial al Cultului Creștin Baptist din Republica Populară Română*. Volumul 3 a fost realizat după anul 1989 la o distanță destul de mare de la unele evenimente, fără ca autorul să fi avut acces la documentele oficiale, el părăsind România în anul 1968.

Subiecte particulare au abordat Aurel Mateescu prin lucrarea *Persecution in Romanian Baptist Life: from early ears to present day*²², precum și Denisa Bodeanu, *Neoprotestanții din Transilvania în timpul regimului comunist. Studiu de caz: baptiștii din județul Cluj: mărturii și documente*²³. Dorin Dobrințu s-a ocupat și el de viața religioasă, publicând o serie de articole, studii sau fiind editorul unor volume de documente²⁴.

Regimul comunist, colectivizarea, naționalizarea, represiunea, precum și raporturile dintre Biserică și Stat au constituit subiectele de cercetare și analiză ale Comisiei Prezidențiale Pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (CPADCR). Pe baza concluziilor acestei comisii președintele României, Traian Băsescu, a citit un raport în fața

¹⁷ *Ibidem*, p. 5.

¹⁸ Ioan Bunaciu, *Bisericile Creștine Baptiste din România între anii 1944-1990*.

¹⁹ Ioan Bunaciu, *Umblând pe ape printre stânci*, [f. ed.], București, 2009.

²⁰ Cartea a apărut și ca un răspuns la acuzațiile aduse de către Daniel Mitrofan prin intermediul cărții *Pigmei și uriași. File din istoria persecutării baptiștilor*, Editura Cristianus, Oradea, 2007.

²¹ Alexa Popovici, *Istoria Baptiștilor din România: 1856-1989*, Ed. a 2-a, rev., Editura Universității Emanuel din Oradea, Editura Făclia, Oradea, 2007.

²² Aurel Mateescu, *Persecution in Romanian Baptist Life: from early ears to present day*, Editura Universității Emanuel din Oradea, Oradea, 2007.

²³ Denisa Bodeanu, *Neoprotestanții din Transilvania în timpul regimului comunist. Studiu de caz: baptiștii din județul Cluj: mărturii și documente*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2007.

²⁴ Dintre acestea menționăm: *Proba Infernului. Personalul de cult în sistemul carceral din România potrivit documentelor Securității, 1959-1962*, *Activity of the Romanian Christian Committee for the Defense of Religious Freedom and of Conscience (ALRC) (1978-'80s). Reference contributions from private archives*; *Informatorii Securității în comunitățile religioase din centrul Moldovei (1950)*.

camerelor reunite ale Parlamentului în data de 18 decembrie 2006, ocazie cu care a fost condamnat oficial regimul comunist din România. Raportul final al comisiei prezidențiale, cunoscut și ca Raportul Tismăneanu²⁵, a fost publicat în 2007, avându-i ca editori pe Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile²⁶. Lucrarea este împărțită în trei părți după cum urmează: Partea I: Partidul Comunist Român, Partea a II-a: Societate, Economie, Cultură, Partea a III-a: Represiunea. În partea a II-a autorii au dedicat o secțiune referitoare la Regimul comunist și cultele religioase²⁷ în care sunt prezentate mecanismele de „oprimare și control.” În cadrul acestei secțiuni este analizat cazul Bisericii Ortodoxe Române, suprimarea Bisericii Greco-Catolice, relațiile statului cu Biserica Romano-Catolică. În final este analizat cazul bisericilor neoprotestante și eșecul controlului comunist. Față de Raportul Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, Biserica Ortodoxă Română a dat un comunicat de presă cu titlul „Fără ură și părtinire”, în care pe de o parte apreciază menționările din raport referitoare la persecuțiile la care a fost supusă însă, atunci când trebuie să-și asume aspectele colaborării cu regimul comunist, Biserica este *surprinsă de abordarea neștiințifică*. „Patriarhia Română – se spune în comunicatul de presă- apreciază demersul întreprins de autoritățile de stat pentru condamnare a regimului comunist din România [...] Din păcate, în capitolul «Regimul comunist și cultele religioase» din Raportul întocmit de comisia Tismăneanu constatăm cu surprindere o abordare neștiințifică – renunțându-se la principiul «fără ură și părtinire»²⁸, fundamental pentru o cercetare istorică – și tendențioasă, formularea unor concluzii distorsionate și aprecieri care depășesc contextul temei studiate privind situația Bisericii Ortodoxe Române.”²⁹ Concluzia din partea B.O.R. este exprimată fără echivoc în finalul comunicatului de presă: este nevoie de o comisie „de istorici care să studieze situația Bisericii Ortodoxe Române în perioada regimului comunist în vederea realizării unui studiu complet și obiectiv pe această temă.”³⁰

Cât privește Occidentul, prin deschiderea culturală și libertatea de care dădea dovadă, a permis apariția unor analize a situației religioase din România atât înainte de 1989, cât și după aceea. În acest context o serie de instituții monitorizau situația respectării libertății religioase din țara noastră. Una din aceste instituții era Federația Baptistă Europeană. Astfel,

²⁵ Politologul Vladimir Tismăneanu a fost șeful comisiei de analiză a dictaturii comuniste din România.

²⁶ *Raport final*. Editori: Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (CPADCR), Editura Humanitas, București 2007.

²⁷ Regimul comunist și cultele religioase reprezintă punctul 4 din Partea a II-a a Raportului, pp. 258-288.

²⁸ Sine ira et studio

²⁹ Poziția Bisericii Ortodoxe Române față de Raportul Tismăneanu, http://civimedia.ro/acm/index.php?option=com_content&task=view&id=102&Itemid=49, (26 mai 2011).

³⁰ Prin această formulă B.O.R. dorește să prezinte un punct de vedere propriu asupra colaborării înalților prelați cu regimul comunist.

European Baptist Press Service³¹ prezenta într-un articol cu titlul *Baptist Work with Difficulty in Rumania* situația arondărilor de biserici din anul 1962, precum și presiunile și hărțuirile la care erau supuși credincioșii bapțiști. „Nu este posibil să aparții Bisericii Baptiste și să fi asistent medical, doctor, inginer, profesor sau ceva similar.”³² O altă instituție care monitoriza viața religioasă din România a fost Keston Center din Anglia, care edita și două periodice: *Religion in Communist Land* și *Religion in Communist Dominated Area*. Revenind la România, precizăm faptul că pe parcursul perioadei comuniste se studia istoria bisericilor creștine baptiste în cadrul Seminarului Teologic Baptist de la București, singura instituție de învățământ religios aparținând cultului baptist. Cât privește raporturile cu statul comunist, ele erau prezentate la mod laudativ prin intermediul unor referate care trebuiau prezentate de către pastorii bapțiști în cadrul unor conferințe de orientare cu teme impuse și controlate de către Departamentul Cultelor.

Din punct de vedere al **metodologiei cercetării** prin optarea pentru analiza calitativă (critica de text), proiectul se constituie într-o interpretare și comparare a unei game variate de surse documentare. Concentrată prioritar pe interpretarea documentelor de arhivă, lucrarea nu exclude, ci dimpotrivă include într-o perspectivă sintetizatoare cercetarea memoriilor și a jurnalelor, mass-mediei (cotidiene, periodice, anuarele institutelor de istorie, presa oficială), a discursurilor și lucrărilor propagandistice, legislației privind cultele religioase, precum și a celei care face referire strict la Bisericile Creștine Baptiste din România, Cultul Creștin Baptist. Pe lângă sursele menționate, cercetarea se construiește pe studii, materiale documentare, documente privind problematica fenomenului religios românesc aflate în biblioteci și arhive din străinătate. De un real folos ne-au fost articolele și lucrările pe care le-am consultat în biblioteca International Baptist Theological Seminary din Praga (IBTS), studiile și lucrările de specialitate aflate în biblioteca Universității Central Europene de la Budapesta (CEU)³³, precum și documente din arhiva Radio Europa Liberă, ca să menționăm o parte din resursele externe.

Prin intermediul unor interviuri și mărturii ale unor personalități implicate în viața Bisericilor Baptiste din România pe parcursul perioadei comuniste precum Ioan Bunaciu, Vasile Talpoș, Elisei Pecheanu, ș. a., pe care le încadrăm în categoria surselor de istorie orală,

³¹ Serviciul de presă al European Baptist Federation (EBF).

³² European Baptist Press Service, Sofia, Bulgaria, European Baptist Federation 1962, Doc. 252-E (62: 252-E). Se va cita ca EBF.

³³ Central European University, Budapesta.

dorim ca generația care a trăit în perioada comunistă evenimente ce fac obiectul cercetării noastre să aibă ocazia de a lăsa în urma lor adevărul așa cum l-au cunoscut ei.

În cadrul cercetării am integrat diferite concepte, am dat definiții ale unor termeni de specialitate cu scopul de a reliefa anumite particularități, precum și de a înțelege raporturile care s-au stabilit între Stat și Bisericile Creștine Baptiste din România între anii 1948-1965.

Principalul concept în jurul căruia este construită cercetarea este cel de *raport*, definit ca fiind o legătură între două sau mai multe persoane, obiecte, fenomene, noțiuni pe care gândirea omenească o poate constata și stabili, relație, legătură între mai multe persoane, instituții etc. Cât privește termenul *stat*, acesta are două sensuri fundamentale: primul este acela de "guvern", "aparat guvernamental", "sector public", al doilea este sinonim cu întreaga societate, context în care statul desemnează teritoriul asupra căruia se extinde activitatea unui guvern. În cadrul lucrării noastre vom utiliza cu precădere primul sens al termenului de stat. Atunci când facem referire la *biserică*,³⁴ avem în vedere un sens administrativ³⁴ care se referă la instituție sau clădire, dar și un alt sens, cel spiritual, biblic. Atunci când avem în vedere sensul biblic, prin *biserică*³⁵ înțelegem să ne referim la toți cei ce au aceeași credință (aceiași set de valori) și care se comportă sau acționează într-un anumit fel. În sensul exprimat mai sus, biserica este formată din creștini care pot fi recunoscuți nu după haine, după mers sau după auto-caracterizare ("sunt creștin"), ci după modul în care acționează sau se comportă. Raporturile dintre cele două entități, Biserică și Stat, diferă de la caz la caz. Astfel, atunci când ne referim la Biserica Ortodoxă Română, raportul este dat de particularitatea organizatorică³⁶ și de faptul că în doctrina ortodoxă relația cu statul era una *simfonică*. Spre deosebire de aceasta, Bisericile Creștine Baptiste au o altă percepție asupra

³⁴ Nigel G. Wright menționează faptul că termenul englez folosit pentru biserică este derivat din cuvântul grec *kyriakon* care înseamnă casă sau comunitatea Domnului, a Domnului. Datorită necunoașterii, societatea contemporană confundă deseori termenul de comunitate cu cel de clădire. Pentru a evita astfel de neînțelegeri, primii baptiști își numeau clădirile lor case de întâlnire. Plecând de la aceste constatări, autorul consideră că „chiar și cuvântul capelă este mai bun decât cuvântul «biserică» când referim la o clădire”, Nigel G. Wright, *Free Church, Free State*, First published in 2005 by Paternoster Press, Bletchley, Milton Keynes, U.K. and Waynesboro, U.S.A., p. 3.

³⁵ „Din punct de vedere biblic, biserica reprezintă oamenii, și traduce termenul ebraic *qaha* și termenul grec *ekklesia*. Ambii termeni având sensul de congregație sau adunare care este chemată împreună, adunată prin voința lui Dumnezeu”, *ibidem*, p. 4.

³⁶ În opinia mitropolitului Nicolae Corneanu în cazul B.O.R, particularitatea este dată structura statului care tindă să devină și structura Bisericii. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, „Despre Bisericile Ortodoxe”, ziarul *România Liberă*, 15 iulie 1991, p. 5.

aceluiași tip de raport, având ca aspect fundamental enunțat în cadrul statutului separarea bisericii de stat³⁷.

În cadrul lucrării am optat pentru utilizarea termenului de *Bisericile Creștine Baptiste* deoarece acesta definește cel mai bine din punct de vedere organizatoric și doctrinar comunitatea baptistă din România. Acest lucru este prezentat de către Statutul Cultului Creștin Baptist din România astfel:

„Bisericile baptiste din România sunt biserici surori. Ele se asociază cu scopul de a se sprijini reciproc, de a susține împreună mărturia creștină, de a veghea la păstrarea nealterată a învățăturilor Sfințelor Scripturi, de a colabora în misiune și de a-și apăra libertatea religioasă. Bisericile baptiste se organizează și funcționează în mod autonom. Celelalte entități ale Cultului Creștin Baptist din România au rolul de a sprijini bisericele baptiste locale să își îndeplinească menirea.”³⁸

Același document la care am făcut referire anterior definește și termenul de *baptist*, concept fundamental în cadrul lucrării noastre astfel:

„I. Baptiștii reprezintă în tradiția creștină o ramură a Reformei protestante din secolul al XVI-lea [...]. În Anglia, ana-baptiștii (ramura radicală a reformei protestante) au fost numiți baptiști începând cu anul 1569.

IV. Baptiștii își trag numele de la practica botezului nou-testamentar. Cuvântul «baptist» vine de la grecescul «baptizo», care înseamnă «afundare».”³⁹

Având în vedere accepțiunea în care folosim termenul de Bisericile Creștin Baptiste, lucrarea noastră face distincția între teorie, unde acestea sunt privite ca un tot unitar, și forma practică sub care acestea funcționează, anume de unități autonome una față de alta, delegând o serie de atribuții comunităților locale ale bisericilor baptiste și Uniunii Bisericilor Creștine Baptiste din România, Cultul Creștin Baptist⁴⁰. În analiza reprezentării la nivel discursiv a acestei problematice, cercetarea face distincția între cazul generic, care este unul mai mult teoretic, și particularitatea acestuia, de unde rezultă și modalități de raportare diferite față de autorități. Modul de organizare din punct de vedere administrativ al Cultului Creștin Baptist și schimbările intervenite pe parcursul perioadei studiate sunt prezentate în cadrul secțiunii dedicate acestui subiect.

³⁷ Pentru mai multe detalii a se vedea subcapitolul Error! Reference source not found., de la pagina 22.

³⁸ *Statutul de organizare și funcționare al Cultului Creștin Baptist din România – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste din România*, Capitolul I, Secțiunea 1, Articolul 1, pct. b, c, în *Legea și Statutele Cultelor din republica Populară Română*. Din punct de vedere administrativ biserica este organizația locală a Cultului Creștin Baptist.

³⁹ *Ibidem.*, Preambul, pct. I și IV, în *loc. cit.* În doctrina baptistă „credința adevărată este cea personală, de aceea practicarea botezului prin scufundare în numele Sfintei Treimi se aplică adulților, în baza credinței mărturisite personal.” Vasile Talpoș, „Credința creștină baptistă. Considerații istorice, elemente caracteristice și aspecte practice” în *Revista Creștinul Azi*, Nr. 52, martie 1996, p. 12.

⁴⁰ În cadrul lucrării utilizăm și termenul Cultul Creștin Baptist deoarece Uniunea Comunităților Creștine Baptiste din Republica Populară Română era recunoscută de către autorități ca și cult religios și funcționa ținând cont de prevederile legale referitoare la această formă de organizare.

Un alt concept care necesită clarificări este cel de evanghelic. Astfel, baptiștii se definesc ca fiind un cult evanghelic ce are ca și strămoși pe anabaptiștii⁴¹ secolului al XVI -lea. Datorită acestei origini și a faptului că prima biserică baptistă a fost înființată la Amsterdam în anul 1609, este improprie catalogarea lor de către B.O.R. în categoria secte⁴² sau a cultelor neoprotestante⁴³. Pentru o înțelegere mai clară a aspectelor care țin de raporturile dintre bisericile baptiste din România și stat prezentăm principalele concepte ale doctrinei baptiste.

Atunci când ne referim la **direcțiile de cercetare**, prin intermediul acestei lucrări ne propunem să analizăm raportul dintre stat și bisericile creștine baptiste din România între anii 1948-1965, și anume: un scurt istoric al acestora în țara noastră, organizarea internă, recunoașterea drepturilor acestei comunități, precum și evoluția relațiilor dintre puterea seculară și cea religioasă pe parcursul unei perioade în care regimul politic promova ateismul în paralel cu reglementarea și limitarea vieții religioase.

Prăbușirea regimului comunist în decembrie 1989 a creat premisele necesare cercetării și analizării raporturilor dintre statul comunist și Bisericile din România. Demersul nostru propune o analiză sistematică și exhaustivă a principalelor aspecte privind problematica raportului dintre Stat și Bisericile Baptiste din România.

Circumscriș unei perioade extinse, proiectul își propune mai multe direcții de analiză:

- Evoluția comunității baptiste între 1948-1965
- Legislația referitoare la cultul baptist.
- Constrângerea, represiunea și colaborarea.

Dezvoltând aceste direcții de analiză, lucrarea este construită pornind de la două paliere de interpretare: 1) din perspectiva statului; 2) din perspectiva bisericii. În primul caz analiza urmărește să identifice modul de relaționare a statului cu biserica. Dorim să evidențiem diferența dintre teorie și practică, folosind în acest sens documentele oficiale, presa vremii, precum și surse de istorie orală. Pe de altă parte dorim să prezentăm când, și mai ales în ce măsură, societatea românească a fost modelată de politica ateistă a regimului comunist. În ceea ce privește cel de-al doilea palier de interpretare, studiul este centrat pe

⁴¹ Pentru considerații istorice a se vedea și Vasile Talpoș, „Credința creștină baptistă. Considerații istorice” în *loc. cit.*, pp. 11-14. Pentru începuturile mișcării baptiste în Europa și pătrunderea acesteia în spațiul românesc vezi *ibidem*, p. 11.

⁴² Vezi și Iosif Țon, *Credința adevărată*, Societatea Misionară Română, Wheaton, Illinois, U.S.A, 1988, p. 7.

⁴³ Prin legea cultelor din anul 1948 erau recunoscute 4 culte neoprotestante: Cultul Creștin Baptist, Cultul Penticostal (Biserica Apostolică a lui Dumnezeu), Cultul Creștin după Evanghelie și Cultul Adventist de ziua a 7-a. Pentru o clarificare referitoare la termenii evanghelici, protestanți, neoprotestanți a se vedea capitolul II din prezenta lucrare.

explorarea documentelor oficiale emise de organele reprezentative ale Bisericilor Creștine Baptiste din România (facem referire la comunitățile locale și la Uniunea Comunităților Creștine Baptiste din România). Acestea trebuie analizate în strânsă legătură cu presa Bisericilor Creștine Baptiste din România, care era reprezentată de către Îndrumătorul Creștin Baptist ca și organ de presă oficial. Biserica, la fel ca și statul, a încercat să modeleze societatea românească în paralel cu informarea și sensibilizarea celui internațional. În acest caz cercetarea trebuie să țină cont de informațiile apărute în presa occidentală despre situația creștinilor bapțiști din România, fapt care se va realiza prin analizarea unor articole, precum și a unor rapoarte realizate de către instituții precum Federația Baptistă Europeană sau Alianța Baptistă Mondială.

Din această perspectivă, lucrarea urmărește să identifice provocările cu care se confruntă aceasta (supravegherea cultului creștin baptist precum și modificările sociale impuse de instalarea regimului comunist) și, mai ales, în ce măsură punerea în practică a măsurilor represive a afectat viața religioasă a comunităților baptiste. Tactica împotriva bisericilor creștine care activau în România a diferit de la un caz la altul. Scopul urmărit era însă același: deștrădăcinarea credinței și impunerea ateismului materialist. Înțelegem astfel faptul că regimul comunist nu concepea nici o activitate, fie ea și confesională, care să nu fie supusă controlului lor. Represiunea împotriva Bisericii, tratată în cadrul lucrării noastre, dorește să scoată în evidență faptul că aceasta a avut consecințe dintre cele mai nefaste asupra vieții religioase din România, determinând și coabitarea unora prin acceptarea colaborării cu Securitatea.

Analizarea relației dintre Bisericile Baptiste și statul comunist se realizează pe parcursul a patru capitole după cum urmează:

În cadrul capitolului I, *Transformări politico-sociale, instituționale și legislative în primele decenii ale comunismului românesc*, avem mai multe paliere de analiză. Primul dintre acestea urmărește schimbările care se produc la nivel politic, cultural și social ca urmare a instaurării regimului comunist în România.

Al doilea palier analizează conceptele teoretice ale raporturilor dintre Stat și Biserică, prin prezentarea modelului protestant și caracteristic al bapțiștilor, modelul bizantin care are la bază conceptul de simfonie bizantină conform căruia relația se caracterizează prin armonie, precum și modelul marxist. Concepția marxistă (comunistă) a relației dintre Biserică și Stat presupunea o separare a Bisericii de Stat care în spațiul românesc a rămas mai mult la nivelul de concept deoarece nu a existat un act legislativ ca în U.R.S.S care să prevadă această

despărțire. Pentru corectitudinea științifică este just să precizăm faptul că deși nu a existat o separare totală între regimul comunist și Biserica Ortodoxă Română, statul a acționat așa cum am amintit anterior în direcția restrângerii drepturilor religioase și al rolului religiei în spațiul public. Analiza continuă prin prezentarea noilor tipuri de raporturi ce s-au constituit între regimul comunist și cultele religioase, fie ele istorice (ortodox, catolic, greco-catolic, reformat) sau mai noi (baptist, adventist, creștin după Evanghelie, penticostal).

Pentru reglementarea noilor raporturi, regimul comunist a folosit propaganda și a construit un nou cadru legislativ care privea cultele religioase în ansamblul lor, cadrul constituțional, organizarea instituțiilor cu rol decizional în viața cultelor, precum și impunerea unei revizuii statutului cultului baptist, care va fi aprobat în anul 1950 alături de statutele celorlalte culte recunoscute de către Republica Populară Română.

Capitolul II, *Bisericile Creștine Baptiste și dinamica vieții religioase între anii 1948-1965*, își propune să discute în partea de început despre identitatea baptistă prin răspunsul la întrebarea cine sunt baptiștii. După prezentarea aspectelor identitare am considerat utilă o scurtă incursiune istorică în perioada de dinaintea celui de-al doilea război mondial pentru a vedea cum au ajuns baptiștii în România, care au fost relațiile cu statul român și cum s-au organizat din punct de vedere administrativ. Aspectele menționate au avut o continuitate în perioada comunistă, fiind relevante pentru înțelegerea raporturilor dintre Stat și Bisericile Creștine Baptiste din România. Organizarea administrativă pe parcursul anilor 1948-1965 se realizează prin referiri la biserica locală, comunități și Uniunea Baptistă. Viața religioasă se desfășura în cadrul acestor structuri organizatorice și a fost supusă unor reglementări din partea Statului, fiind vizate aspectele financiare, arondările bisericilor, reglementarea serviciilor religioase. Activitatea Seminarului Teologic Baptist, precum și cea a pastorilor baptiști, reprezintă elementele care completează tabloul vieții religioase.

Capitolul III, *„Armonia dintre culte” - relația bisericilor baptiste cu alte biserici și organizații religioase*, urmărește relația bisericilor baptiste cu alte biserici și organizații religioase. Sunt abordate atât aspecte care țin de relațiile cu alte culte din România, cât și relațiile externe ale Uniunii Comunităților Creștine Baptiste.

Pe planul relațiilor interne sunt prezentate aspecte ale relației dintre bisericile baptiste și Biserica Ortodoxă, cu Biserica reformată, precum și cu celelalte culte evanghelice (adventiști, creștini după Evanghelie, penticostali). Atunci când ne referim la relațiile cu Biserica Ortodoxă Română (B.O.R.), trebuie avut în vedere ca prim aspect modul cum aceasta se raporta la baptiști, precum și cauzele care determină poziția acesteia. Menționăm în acest context faptul care-i considera pe baptiști niște tolerați și realiza rapoarte către

Departamentul Cultelor în care principala acuzație era cea de prozelitism datorată neînțelegerii misionarismului evanghelic. Cu toate acestea, perioada analizată de noi este și cea în care reprezentanți ai mai multor culte, printre care se numără și pastorii baptiști, studiază la Institutul Teologic Ortodox din București, denotând astfel că putem vorbi și de o anumită normalizare a relațiilor dintre cele două culte la nivelul ierarhiilor superioare.

Relațiile baptiștilor cu Biserica Reformată sunt analizate prin prisma faptului că liderii bisericilor baptiste au studiat teologia la Institutul Teologic Protestant de grad Universitar din Cluj, instituție de învățământ recunoscută de către autorități ca având statut universitar.

De la relațiile cu protestanții trecem la relațiile cu bisericile evanghelice, biserici cu care baptiștii aveau afinități doctrinare. Raporturile la nivel oficial între cele patru culte s-au realizat individual de către fiecare biserică în parte, dar și *instituțional* în cadrul Federației Reprezentative a Cultelor Evanghelice Recunoscute din Republica Populară Română, apărută în anul 1950 la inițiativa statului din dorința de a realiza un control mai strict asupra celor patru biserici membre ale organizației menționate.

Capitolul IV intitulat *Bisericile baptiste între persecuție și colaborare* tratează dinamica raporturilor dintre Stat și Bisericile Creștine Baptiste prin prisma acestor elemente particulare care țin de persecuțiile autorităților, colaborarea cu Securitatea, dar și de răspunsul instituțional sau individual față de constrângerile ideologiei comuniste. Atunci când ne referim la persecuții avem în vedere ca prim aspect arestările credincioșilor sau personalului de cult, precum și alte șicane la școală sau la locul de muncă la care credincioșii au fost supuși datorită convingerilor religioase. Implicarea Bisericii în acțiunile propagandistice ale regimului este un alt aspect pe care îl abordăm în cadrul acestui capitol. Vorbim de faptul că Bisericile Creștine Baptiste au fost folosite în acțiunile propagandistice ale regimului deoarece acesta căuta o legitimare și prin intermediul acestora, dar pe de altă parte urmărea ca Biserica să-i susțină politica. Concret, facem referire la lupta pentru pace, domeniu predilect al regimurilor comuniste, la acțiunile în folos obștesc, precum și la promovarea unei imagini pozitive în occident. Referitor la acest ultim aspect intră în discuție și problema naționalismului, înțeleasă în acest caz ca o formă/modalitate de atragere la colaborare a credincioșilor sau liderilor baptiști. Regimul făcea apel la naționalism pentru atingerea unor obiective de penetrare informativă în interior sau exterior. Răspunsul bisericilor creștine baptiste față de toate aspectele amintite reprezintă partea de final a capitolului IV, care este completată cu o discuție referitoare la diferența dintre discursul oficial și realitatea vieții religioase pe parcursul perioadei analizate și prin extensie pe tot parcursul a ceea ce generic denumim perioada comunismului românesc.

Prin intermediul acestei lucrări am analizat aspecte ale relației dintre stat și bisericile baptiste între anii 1948-1965. Am evidențiat aspecte ale controlului exercitat de către stat asupra Bisericii baptiste, precum și modalități și mijloace folosite de către aceasta pentru a ieși din strânsoarea ideologică.

Pentru a înțelege aspectele menționate am considerat util să realizăm un capitol introductiv în cadrul căruia să prezentăm transformările care au avut loc la nivel politic, cultural și social. Aceste transformări au condus treptat către apariția unei societăți fundamentate pe noi valori impuse la momentul respectiv de către Uniunea Sovietică.

Politica statului față de Biserică a marcat, după cum am demonstrat pe parcursul lucrării, o distincție între discurs - de cele mai multe ori cu tente propagandistice - și realitatea vieții religioase. Diferența dintre realitate și aparențe trebuie făcută și pentru perioada de dinainte de 1948. Astfel, pentru a evita o ruptură „puțin probabilă, dar teoretic posibilă” cu reprezentanții bisericilor, Dr. Petru Groza⁴⁴ a optat pentru „mimarea, de către guvern, a preocupării constante pentru bunul mers al cultelor.”⁴⁵

Pentru a rămâne în același cadru al discursului oficial, precizăm că momentul 1948 reprezintă un moment de referință prin apariția unui nou cadru legislativ cu scopul de a reglementa raporturile dintre Stat și Biserică. Diferența dintre discursul oficial și realitate este relevat în cadrul discursului prilejuit de apariția Decretului 1203/1950 prin intermediul căruia au fost aprobate statutele celor patru culte (neo)protestante recunoscute de către statul român⁴⁶. Dr. Petru Groza, Președintele Consiliului de Miniștri, menționa: „Libertatea religioasă, în înțelesul cel mai strict al cuvântului în Republica populară Română este o realitate; ea se trăiește.” Însă, atunci când Petru Groza vorbea în discursul său de libertate, el o înțelegea ca pe „o libertate a popoarelor și a poporului, nu libertatea unei clase reduse de oameni sau a unei păтури reduse de indivizi.”⁴⁷ Din analiza discursului menționat înțelegem faptul că atunci când vorbește de libertate, Petru Groza o prezintă în înțelesul propagandei marxiste, fapt pentru care libertatea enunțată este una utopică și declarativă.

Cu toate acestea, putem considera perioada 1944-1947 ca una de relativă libertate religioasă pentru bapțiști. Afirmția se bazează pe faptul că în perioada cuprinsă între recunoașterea

⁴⁴ Referire la anul 1945.

⁴⁵ Adrian Cioroianu, „Farmecul discret al burgheziei revoluționare. Dr. Petru Groza – prototipul de succes al «tovarășului de drum»”, în *Revista Dosarele Istoriei*, anul III, nr. 2(18), 1998, p. 33.

⁴⁶ Cultul Creștin Baptist, Cultul Adventist de ziua a 7-a, Cultul Penticostal. Biserica lui Dumnezeu apostolică, Cultul Creștin după Evanghelie.

⁴⁷ „Expunerea D-lui Dr. Petru Groza, Președintele Consiliului de Miniștri” în *Îndrumătorul Creștin Baptist*, anul VI, Nr. 3-4, martie-aprilie 1951, p. 14.

statutului de cult și elaborarea noii legi a cultelor, aceștia își consolidează structurile administrative, elaborează un nou statut în anul 1945 în baza căruia vor funcționa până în anul 1950 când li se aprobă un nou statut pus în acord cu legea cultelor din 1948, care aducea o serie de limitări vieții religioase.

Perioada 1948-1965 este una în care avem o dinamică a raporturilor dintre Biserică și Stat reflectată prin relațiile deseori sinuoase cu autoritățile, care de multe ori nu se dovedeau garantul libertății religioase de care vorbea discursul oficial. Vorbim de exercitarea de către Ministerul Cultelor și ulterior Departamentul Cultelor a unui control financiar, de impunerea unei *discipline în construcții*, care de multe ori era echivalentă cu un refuz de a le acorda bisericilor baptiste autorizații pentru extinderi sau pentru construirea de noi locașuri de cult. Mai mult decât atât, prin intermediul arondărilor numărul bisericilor⁴⁸ a fost redus, iar prin reglementarea serviciilor religioase credincioșilor li s-a redus și timpul de închinare, fapt care a condus și la o restrângere a personalului de cult. Toate acestea se întâmplau în contextul în care Partidul Comunist sprijinea ateismul, iar activismul religios al oficialilor statului, precum și al membrilor partidului, nu era permis.

Atunci când ne referim la pastorii baptiști avem de răspuns la o întrebare: Au avut aceștia o viață dedicată slujirii bisericilor, slujirii aproapelui? Răspunsul este unul complex, care necesită o diferențiere pe fiecare caz în parte deoarece am avut pastori care au pus loialitatea față de Dumnezeu înaintea loialității față de organele administrative⁴⁹ sau de represiune⁵⁰ ale Statului. Pe de altă parte putem considera că numărul celor care nu au cedat presiunilor este mult mai mare, însă prin aceasta nu vrem să insinuăm că baptiștii aveau o doctrină sau principii care le cerea să nu se supună autorităților ci, din contră, principii care le cereau să se supună autorităților⁵¹.

Prin intermediul memoriilor, a botezurilor, a continuării realizării de servicii religioase chiar și atunci când acestea nu erau permise ca urmare a reglementării acestora, precum și a celorlalte forme de protest și „activități bisericesti făcute în ascuns”⁵², baptiștii atrăgeau atenția autorităților române asupra discriminărilor la care erau supuși și cereau recunoașterea unor drepturi legale prevăzute în legislația referitoare la culte. Manifestările religioase se desfășurau astfel într-un cadru limitat în care, deși constituțiile garantau

⁴⁸ Referire la biserică ca și locaș de cult.

⁴⁹ Ministerul Cultelor sau Departamentul Cultelor.

⁵⁰ Ne referim la organele de securitate.

⁵¹ Baptiștii consideră că autoritățile sunt de la Dumnezeu și că ei au datoria să se roage pentru ele.

⁵² Alexa Popovici, *Istoria baptiștilor din România 1856-1989*, p. 753.

libertatea religioasă, statul ducea o politică militant ateistă⁵³ care avea ca obiectiv reducerea rolului religiei în spațiul public⁵⁴. În fapt era o aplicare a principiilor lui Lenin care milita ca religia să devină o chestiune privată și nu una publică⁵⁵. Aceste modalități de contestare și răspuns dovedesc faptul că în perioada comunistă nu s-a reușit o subordonare totală a Bisericilor Creștine Baptiste față de Stat.

⁵³ „Comunismul afirmă că nu există Dumnezeu, și nici Hristos”, Richard Wurmbrand *The Wurmbrand Letters*, Cross Publications, INC Pomona, California, 1967, p. 23.

⁵⁴ *Viața religioasă din România*, Ediția a II-a, p. 11.

⁵⁵ Pentru mai multe detalii despre politica ateistă a regimului comunist a se vedea capitolul 1 din cadrul prezentei lucrări, unde analizăm în cadrul unui subcapitol propaganda ateistă și modul cum aceasta se desfășura prin intermediul Societății pentru Răspândirea Științei și Culturii (p. 28).

INDEX

A

Adorian, Constantin, 69, 86, 87, 94, 110, 134
Alianța Baptistă Mondială, 16, 47, 50, 123, 135, 136
Antohi, Mona, 25, 31, 198
Arendt, Hannah, 33, 154

B

Banciu, Angela, 21, 25, 41, 45, 47
Bălgrădeanu, Constantin, 57, 104, 113, 150
Bărbătei, Pavel, 84, 85
Besançon, Alain, 25, 31, 198
Biserica Anglicană, 68
Biserica Greco-Catolică, 11, 41, 42, 200
Biserica Ortodoxă Română, 5, 6, 9, 11, 12, 14, 15, 17,
18, 29, 42, 43, 52, 60, 77, 84, 100, 115, 121, 122, 123,
125, 126, 127, 128, 131, 141, 187, 203, 205, 207
Biserica Romano-Catolică, 11, 41, 60
Bodeanu, Denisa, 11, 81, 97, 114, 174, 178, 179, 180,
181, 182, 187, 194, 195
Boia, Lucian, 31
Boilă, Matei, 42, 44, 45
Buican, Alexandru, 35
Bunaciu, Ioan, 8, 9, 10, 26, 40, 45, 54, 57, 58, 63, 64,
66, 67, 71, 73, 80, 94, 98, 101, 102, 105, 108, 114,
116, 117, 118, 119, 120, 122, 131, 148, 149, 150, 151,
161, 162, 163, 170, 171, 179, 203
Burducea, Constantin, 52
Buteni, 56, 69, 87, 94, 116

C

Caravia, Paul, 132, 146, 149, 152, 178, 201
Ceașescu, Nicolae, 7, 38, 66, 145, 147, 201
Central European University, 13
Chivu-Duță, Carmen, 160
Cioroianu, Adrian, 41, 43, 96, 127, 183, 189, 200
Comitetului Român pentru Apărarea Libertății
Religioase și de Conștiință (A.L.R.C.), 147, 183
Constantin, Dinculescu, 35
Constantinescu-Iași, Petre, 52
Corneanu, Nicolae, 14, 29, 202
Creștinul Azi, 15, 72, 116, 203
Croitor, Vasilică, 8, 110
Cumpănașu, Ion, 52, 187
Cure, Simion, 147, 148

D

Dan, Ioan, 70, 85, 89, 103, 114, 210
Denize, Eugen, 33
Departamentul Cultelor, 7, 9, 12, 18, 51, 52, 54, 55, 56,
61, 73, 78, 79, 80, 87, 89, 93, 97, 99, 102, 105, 107,
109, 110, 112, 113, 116, 124, 133, 155, 176, 180, 181,
190, 193, 194
Dobrincu, Dorin, 11, 32, 61, 66, 125, 126, 144, 145, 147
Dogaru, Dumitru, 52, 187

Dorin Ion Narcis, 21
Dunca, Gavril, 177

E

Enache, George, 9, 29, 33, 40, 41, 52, 125, 127, 128,
144, 155, 159
Engels, Friedrich, 32, 40, 45
Estep, William R., 63, 68, 203

F

Farul Creștin, 10, 114, 116
Federația Baptistă Europeană, 8, 12, 16, 50, 123, 135,
136
Federația Cultelor Evanghelice Recunoscute, 132, 133,
134, 148
Filoramo, Giovanni, 64, 66
Funderburk, David B., 8

G

Garoiu, Viorel, 103
Gheorghiu-Dej, Gheorghe, 7, 21, 30, 40, 45, 102, 144,
199
Giurescu, Constantin C., 26
Giurescu, Dinu C., 7, 32, 199
Goma, Paul, 182
González Aldea, Patricia, 45, 48
Grossu, Sergiu, 35, 144, 147
Groza, Petru, 21, 40, 43, 71, 183, 184, 185, 189, 190,
201, 205

H

Herlo, Teodor, 176
Hnacok-Ștefan, George, 68
Hossu-Longin, Lucia, 42
Hușanu, Mihai, 89, 97, 159, 174, 181

I

Imanuel, Geiss, 22
Institutul Teologic Protestant, 117, 118, 131
International Baptist Theological Seminary, 13
Ioanid, Christian, 184
Ionescu, Alexandru, 22, 25
Ionescu-Gură, Nicoleta, 7, 39, 43, 45, 188
Istoc, Maria, 68
Iustinian, 28

Î

Îndrumătorul Creștin Baptist, 16, 65, 68, 76, 77, 87,
88, 102, 113, 116, 160, 185, 190, 201, 202

K

Keston Center, 8, 12

L

Laza, Petre, 149
Lazău, Ioan, 149
Lemeni, Adrian, 10, 28, 64, 198
Lenin, Vladimir Ilich, 26, 45
Leric, Ioan, 175
Leuștean, Lucian N., 9
Luther, Martin, 27, 30, 65

M

Maier, Ioan, 35
Maldea, Vasile, 148
Marx, Karl, 32, 40, 45
Mateescu, Aurel, 11, 144
Maurer, Ion Gheorghe, 35
Mârza, Ilie, 173
Mârza, Vasile, 35
Mezincescu, Eduard, 35
Milcu, Ștefan, 38
Ministerul Cultelor, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 71, 73, 76, 77, 81, 82, 85, 87, 89, 91, 93, 98, 99, 104, 105, 109, 111, 113, 123, 132, 133, 173, 177, 181, 190
Mitrofan, Daniel, 7, 9, 10, 56, 62, 74, 92, 104, 105, 106, 148, 149, 159, 160, 169, 174
Moisil, Grigore, 38
Mungiu-Pippidi, Alina, 27, 28
Muraru, Ioan, 48, 96
Mureșan, Ion, 109

N

Nasta, Marius, 38
Neagoe-Pleșa, Elis, 113, 168
Negruț, Paul, 10, 27, 28, 29, 30, 31, 89
Nenciu, Gheorghe, 52
Nicolescu, Pavel, 147, 158, 171

O

Olah, Liviu, 121, 147
Orwell, George, 24

P

Pandrea, Petre, 65
Patterson, Dorothy, 65
Păiușan, Cristina, 21
Pecleanu, Elisei, 93, 107, 142
Petcu, Adrian Nicolae, 113, 132, 168, 202
Pleșa, Liviu, 7, 113, 168
Pogăceanu, Vasile, 52
Popa, N. Petre, 65, 98, 100, 101, 113
Popovici, Alexa, 7, 10, 52, 53, 57, 68, 69, 75, 84, 89, 90, 91, 92, 94, 98, 107, 114, 115, 116, 121, 122, 130, 131, 132, 173, 175, 176, 191, 206, 207
Popovici, Petru, 178
Preda, Radu, 9, 161

R

Radio Europa Liberă, 5, 8, 13, 34, 35, 183
Ralea, Mihail, 36, 38
Ramet, Pedro, 8, 45, 60, 170, 188
Răduț, Bogdan Emanuel, 47
Republica Socialistă Sovietică Moldovenească, 34
Retegan, Mihai, 21
Roșculeț, Radu, 52
Roșianu, Ion, 52
Rusnac, Mircea, 183
Rusu, Ioan, 113, 114, 173
Rușan, Romulus, 25, 202

S

Săvulescu, Traian, 35, 39
Scarfe, Alan, 8, 30
Seminarul Teologic Baptist, 7, 10, 12, 18, 66, 71, 86, 87, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 107, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 122, 123, 130, 131, 142, 144, 145, 150, 152, 161, 176, 177, 181, 212
Shafir, Michael, 22, 23
Simion, Cure, 143, 148, 174
Societatea pentru Propagarea Cunoștințelor Politice și Științifice, 34
Societatea pentru Răspândirea Științei și Culturii, 5, 32, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 187, 194
Soulet, Jean-François, 24, 41, 45
Staneschi, Jean, 85, 98, 149, 150
Stăniloae, Dumitru, 128, 195
Stoian, Stanciu, 52, 128, 144, 155
Stoica, Chivu, 52
Suciu, Ioan, 42

T

Taloș Vasile, 66, 89, 147, 159, 163, 164, 168, 171, 206
Talpoș, Vasile, 15, 72, 122, 131, 136
Tănase, Stelian, 24, 25
Tihonov, Ludmila, 26, 34, 36, 108
Tismăneanu, Vladimir, 11, 32, 61, 144, 145
Tudor-Pavelescu, Alina, 6, 127, 203

Ț

Țon, Iosif, 9, 10, 15, 57, 63, 67, 68, 70, 91, 102, 103, 105, 108, 111, 160, 169, 171
Țopa, Ioan, 174
Țunea, Ioachim, 101, 160

U

U.R.S.S., 17, 22, 26, 33, 40, 41, 84, 123, 132, 154, 158, 201

V

Vasile, Cristian, 9, 11, 32, 41, 42, 61, 144, 145
Vicaș, Teodor, 57, 85
Voegelin, Eric, 44
Voinescu, Alice, 24
Volkogonov, Dimitri, 26

W

Wright, Nigel G., 13, 14

Wurmbrand, Richard, 8, 31, 40, 113, 147, 157, 170,
171, 184, 191, 205

Z

Zamfir, Cătălin, 21

Zapodean, Aurel, 160